

Butikker og erhverv i den gamle landsby

Af Ingrid Jensen

Det var, før ordet *pendler* kom ind i det danske sprog.

Det var, før begrebet *soveby* opstod.

Det var, før transportudgifter til arbejdspladsen var en udgift på budgettet.

Det var i 1930'erne og 40'erne.

Det var VEJRUP, men det kunne også have været en anden landsby.

Vejrup sogn var et typisk landsogn med landbruget som hovederhverv og med landsbyen Vejrup som centrum. I daglig tale brugte man uden blusel udtrykkene ude "o æ/land" og inde "i æ/bøj", og ingen var i tvivl om, hvor man var.

Med Lilly Jensen (f.1926) og Grethe Schmidt (f.1933) går vi en tur gennem Vejrup by og lader minderne dukke frem og befolke landsbyen, som de husker den, fra de var børn i 30'erne og 40'erne.

Storegade

En vej gennem Vejrup var som nu den centrale færdselsåre, og den vil vi følge fra øst til vest og se, hvad folk var beskæftiget med.

Vi kan starte med Vejrup station, hvor der var ansat en stationsforstander, fru Andersen, hvis mand var fuldt beskæftiget samme sted. Postudleveringen skete herfra og beskæftigede to - tre postbude, som på deres cykel skulle servicere hele sognet. De boede alle i Vejrup og kunne om vinteren, hvor postomdelingen ofte tog længere tid, få hjælp af maler Gjerlevsen (Lillys far), der på denne årstid ikke havde så meget malerarbejde, og som med familien boede i det første hus på nordsiden af Storegade (nr. 2). Men for at supplere indtægterne var også et loftværelse udlejet, og her kunne vi enten møde den vinterlærer, som var ansat på Østre skole fra oktober til april, eller til andre tider en syerske.

Overfor (nr. 1) boede Ingrid Christensen, der var organist ved Vejrup kirke og ellers beskæftiget med at kniple, men vi skulle ikke langt hen ad gaden, inden vi mødte den første butik, et brødudsalg (nr. 7), der senere også omfattede andre ting som galanterivarer (gaveartikler, pynteting m.m.). Det blev senere Signe Olsen, der stod bag disken, mens hendes mand Aksel var mejerist på Vejrup mejeri. I huset derefter (nr. 11) husker Lilly og Grete en frisørsalon, og i dette hus var der som i adskillige andre en lille lejlighed ovenpå, der ofte fungerede som det første hjem for unge, nygifte par, inden de etablerede sig mere komfortabelt.

Inden hjørnet, hvor vejen går over viadukten, mødte vi Peder Lautrups cykelforretning (nr. 13), og forretningen kunne tillige præstere et Tatoludsalg og et ishus. Efterfølgeren blev Henry Lautrup med cykelværksted og benzinsalg.

Men før vi nåede så langt, havde vi før missionshuset passeret byens sadelmager, Jørgen (Lerche) Christiansen (nr. 8), som landmændene ofte besøgte for at få repareret seletøj og i høstens tid sejlene på selvbinderen. Hans kone, Maren, spandt flittigt uld på sin rok og kunne sælge uldgarn, hvilket blev en efterspurgt vare i krigsårene 1940 – 45.

Missionshuset rummede også en beskeden lejlighed, som Kristiane Jensen beboede med sine børn for til gengæld at passe huset. Herom kan man læse i sønnen Søren Peder Jensens bog: "Vore erindringer" fra 2008. (Bogen findes på Vejrup sognekirkearkiv).

Næst efter missionshuset på hjørnet af Storegade og Sneppevej ligger et hus, der kunne fortælle mange historier, for i tidens løb har det "lagt hus" til mange ting. Kr. Laursen, der var snedker, havde sit værksted her, hvor han bl.a. lavede og solgte ligkister. Ovenpå boede frk. Rasmussen, hjemmesygeplejerske, der cyklede rundt for at passe sit hverv. (Senere blev et lokale brugt til kommunekontor, hvor Vejrup sogns bibliotek siden fik en reolvæg til sin lille bogsamling, og et andet lokale kom til at huse Varde banks filial).

I nabohuset ("Det hvide palæ", nr. 16) boede Else og Traber Friis. Han var træskomager, men bestyrede også foderstoffene bag ved kroen. Her i skomagerværkstedet fik biblioteket sin første start i begyndelsen af 1934 med nogle hylder til rådighed, hvor det afløste en såkaldt Vejrup bogsamling. - Siden boede her en damefrisør, fortæller Grethe og Lilly.

De husker også Niels Nielsen, kaldet Niels smed, der boede i huset ved siden af (nr. 18) og handlede med cykler, men siden blev han ejendomsmægler.

I den meget senere "Døgneren" (nr. 20) var der i indgangen udefra en dør til venstre til en barbersalon og til højre til en lille tobaksforretning, som blev passet af Madsen-Lustrup, der samtidig også drev en taxaforretning.

Før kroen (nr. 22) boede byens herreskrædder, Chr. Friis, hvis kone Sofie passede centralen. Som andre steder havde også Vejrup sin egen telefoncentral, men under beskedne former, da den måtte dele lokale med skrædderværkstedet.

Landsbyens midte domineredes her som så mange andre steder af kirken og kroen, der hver for sig også gav arbejde til flere lokale beboere. Ligeledes markerede mejeriet sig her i bymidten og bød på beskæftigelse til bestyrer, mejerister og lærling, samt til de skiftende damer, der passede mejeriudsalget. Også mælkekuskene kunne man møde her på deres daglige tur. (**Kærvej 1**).

Over for kroen havde vi den ene af byens to købmandsforretninger, hvis ene ende af huset gav rum til en manufakturhandel (nr. 17). Her kunne man også købe metervarer, kjole- og gardinstof, og Lilly fortæller, at her blev hendes konfirmationstøj købt. Købmandsbutikken beskæftigede to kommissærer og en lærling, foruden købmand Nielsen selv, og var leveringsdygtig i alt muligt lige fra kolonialvarer til isenkram og legetøj.

Ved siden af (nr. 15) lå Vejrup bageri, der med svende, lærling og butikshjælp var en lille virksomhed for sig, og med bageren selv ved rattet kørtes der "brødtur".

Kirkegade

Vi kigger forbi kirken - ad den senere Kirkegade og finder her, at folk havde andre ting på dagsordenen, idet her boede en kreaturhandler (nr. 4), en træsko- og skomagere (nr. 3), og et sted var der et hønseri (nr. 5).

Storegade

Tilbage til Storegade forbi mejeriet besøger vi smedjen (nr. 30), hvor mester, svend og lærling havde travlt med at sko heste og sætte jernringe om vognhjul. Men karetmageren, der lavede hjulene, måtte man til nabolandsbyen Glejbjerg for at finde.

Efter smedjen havde man ofte ærinde hos en dame, der tilbød fransk vask og strygning (nr. 32). - Hvad var fransk vask? Jo, det var aktuelt, når mændenes flipper skulle vaskes, stives og stryges, og måske havde man andre tekstiler, der krævede en lignende særbehandling.

Nu kom byens anden købmandsforretning (nr. 34), men i Rebelsig var der også en købmand, så sognet havde tre af slagsen. - I det andet hus (nr. 38) efter købmanden kunne man finde Vejrup Sparekasse, hvis man havde ærinde her.

På den anden side af gaden boede byens slagter, der også var kommissionær og med sin butik og slagtersvend en af byens habile forretningsdrivende (nr. 19). Han var nabo til skrædder Falbe (nr. 23), der senere afløstes af en dameskrædder.

Omkring 1930 kom læge Vilhelm Iversen til byen, så nu fik Vejrup sin egen læge, der drev sin praksis fra det store hus (nr. 40) ved siden af gartneren. Samtidig var der dyrlæge Møller på Dyrlægegården. Disse to bestillinger, læge og dyrlæge, var vel ikke normen for enhver landsby, men det kunne da være med til at styrke den lokale selvagtelse.

Efter lægeboligen kunne vi finde gartneren, der i gartneriet nøjedes med et enkelt drivhus, men også havde en lille butik ud til gaden (nr. 42). Selv om de fleste havde en køkkenhave, der forsynede den daglige husholdning, var der ofte brug for en buket, en blomst eller en krans.

Vi mødte igen en syerske i huset (nr. 44) efter gartneren, og her fik Lilly syet sin brudekjole hos Juliane. Hendes nabo var murer August Michaelsen, hvis kone, Maren, passede stedets håndkøbsudsalg i apotekerveren foruden, at hun lejede dåbskjoler ud (nr. 46).

Damefrisør Mie Lambertsen beboede det næste hus (nr. 48), og nu er vi snart ude af byen og vil slutte ved forsamlingshuset (nr. 63), der beskæftigede bestyrerparret Ulsted.

Kærvej

Det var så en tur ad hovedgaden, men et par afstikkere på tilbagevejen førte os først bag kroen til foderstoffens, en sidebygning til denne og næst efter til murer Mads Bolding (nr. 2).

Lidt længere henne ad Kærvej (nr. 6) boede Herman Hermansen, kaldet murer, men han var vist en slags alt-mulig-mand, for han lavede også glarmesterarbejde. Hans kone, Marie, syede tøjsko, så her kunne man møde op med de tøjrester, man fandt egnet dertil, og siden hente et par fine indesko.

Et snedkerværksted kunne man finde i nr.8, og nu til et par andre sidegader:

Tjørneallé

med murer Peder Hermansen, (nr. 6), en fiskemand og uldhandler (nr. 11).

Møllevej

Møllevej til Vejrup mølle med møller Schmidts hus (senere parkeringsplads).

Stationsvej

med Mads Jessens vognmandsforretning (nr. 4, nu udstykningsområde).

Skulle man have gilde og havde brug for en kogekone - eller køks, som man sagde - kunne man her på Stationsvej gå til Ingeborg Sørensen (nr. 5), hvis mand Peder arbejdede på foderstoffens).

Vi har passeret huse, beboet af ældre mennesker, der ikke var erhvervsaktive mere. Andre havde et mindre job lokalt som f.eks. at kræve penge ind til vandværket eller sygekassen, og ind imellem var nogen også beskæftiget andre steder eller med sæsonarbejde ved landbruget

Oplandet - Gl. Hovedvej

Tager vi oplandet med, kan vi også træffe forskellige erhverv. Foruden ved landbruget var der en del arbejdspladser på Rebelsig teglværk (nr. 29), og lidt mere specielt var det vel, at her ved Korsvejen kunne man finde Maren Hansen, der lavede og solgte jydepotter (nr. 10). Også en smedje (nr. 15) og som sagt en købmandsforretning (nr. 19) var der her i Rebelsig.

Overfor Østre skole (nr. 7) boede en amtsvejmand (nr. 6), og ved siden af skolen måtte man frekventere Victor Larsen, hvis man havde ærinde i Vejrup sygekasse, som han bestyrede (nr. 5).

Nær viadukten lå banehuset (nr. 3), der med sine to lejligheder var bolig for en baneformand og et postbud.

I **Øster Vejrup** kunne vi møde en dræningsmester (Øster Vejrupvej nr. 3) - i **Vibæk** en hjemmeslagter (Vester Vejrupvej nr. 4) og en vejmand (Vester Vejrupvej nr. 7), og så var der jo endelig Vestre skole på **Hovedvej A1**, nr. 37, der ligesom Østre skole gav arbejde til en førstelærer, en lærerinde og en vinterlærer.

Mange mennesker var beskæftiget ved landbruget på såvel de mindre som på de større ejendomme, og vi må her ikke glemme de mange unge mennesker, karle og piger, der var med til at præge livet på landet. For de flestes vedkommende sluttede skolegangen med konfirmationen, og det var nemt at finde arbejde, når de så skulle "ud at tjene".

I "Vejrupbogen" er der for øvrigt en fortegnelse over erhverv i 1900 og erhvervsdrivende i 1930 i Vejrup.

Efter denne lille rundtur kunne man næsten konkludere, at ingen behøvede nogen sinde at forlade landsbyen med dens mange servicetilbud, da den kunne opfylde alle de behov, der kunne opstå i løbet af tilværelsen. Ja, man kan næsten bruge udtrykket "fra vugge til grav" med tanken på dåbskjoler og ligkister. - Det var nu ikke tilfældet, bedyrer Grethe og Lilly. Det var nemt at komme

ud af Vejrup, selv om kun ganske få havde bil. Dels tog man med toget til Bramming eller Grindsted, dels gik busruten Esbjerg-Vejle dagligt gennem byen. Man var heller ikke så bange for at tage sin cykel, hvis man ville en tur ud i omegnen eller længere væk, så man behøvede ikke at føle sig indeklemmt.

Men det at bo og arbejde samme sted, hvilket gjaldt hovedparten af et sogns og en landsbys indbyggere, var med til at skabe en livsform her, som nu kun findes i erindringen.

Et par linjer om Vejrup fra ”Vejrupsangen” falder mig ind:

Men du har krævet nøjsomme hænder,
gav ikke guld, men brødet på bord,
handel og håndværk, side om side
med dem, der dyrked’ din karrige jord."

Ja, sådan var det engang. De, der endnu kan mindes 30’erne og 40’erne, vil straks tilføje, at det også var en anden tid og helt andre livsvilkår. - Det var Vejrup, men det kunne have været en hvilken som helst anden landsby, hvor en ”byvandring” i nutidens Danmark ville kunne fremkalde lignende minder.

Ordet landsby har fået en anden klang, et andet indhold, men en sammenligning mellem dengang og nu og en vurdering deraf er ikke denne artikels ærinde, men blot det at give en fornemmelse af, hvor mangfoldigt livet alligevel kunne forme sig i et forholdsvis statisk landsbysamfund.

Om forfatteren:

Ingrid Jensen er født (1933) på Langeland og har været lærer ved Vejrup skole 1958-2004. Hun er medlem af Lokalårbogens redaktion. Adresse: Vøgasvej 1 Vejrup, 6740 Bramming. e-mail >ingrid-jensen@webspeed.dk<